

Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid

Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen Mode-, Interieur-, Tapijt- en Textielindustrie

April 2026

Inhoudsopgave

Inleiding	2	
1	Visie en uitgangspunten verantwoord beleggen	3
1.1	Waarom verantwoord beleggen?	3
1.2	Uitgangspunten voor verantwoord beleggen	3
2	Thema's verantwoord beleggen	7
2.1	Positieve en negatieve effecten	7
2.2	In kaart brengen van ESG-thema's en -risico's	7
2.3	Klimaat	8
2.4	Arbeidsrechten en mensenrechten	9
2.5	Beloning en belasting	9
3	Instrumenten verantwoord beleggen	11
3.1	Uitsluiten	11
3.2	ESG-integratie	11
3.3	Actief aandeelhouderschap	11
3.4	Impactinvesteren	12
4	Uitvoering MVB-beleid	13
4.1	Uitvoering uitsluitingen	13
4.2	Uitvoering ESG-integratie	15
4.3	Uitvoering actief aandeelhouderschap	16
4.4	Uitvoering impactinvesteren	18
4.5	Uitvoering klimaat	20
4.6	Uitvoering arbeidsrechten en mensenrechten	21
4.7	Uitvoering beloning en belasting	23
4.8	Transparantie over verantwoord beleggen	23
5	Slotwoord	25

Inleiding

Bpf MITT vindt dat de verantwoordelijkheid van het fonds verder gaat dan een goede afweging tussen risico en rendement. Ook zijn wij ons bewust van de invloed die wij als belegger kunnen uitoefenen. Om deze reden hebben wij een beleggingsbeginsel over verantwoord beleggen in ons Strategisch beleggingsbeleid opgenomen:

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen behoort tot de verantwoordelijkheden van Bpf MITT als lange termijn belegger en voegt daarnaast waarde toe aan het risicorendementsprofiel

Verantwoord beleggen bij Bpf MITT staat niet op zichzelf, maar staat in dienst van de strategische ambities en speelt zich af binnen een bredere context. Bpf MITT geeft invulling aan deze ambities op een manier die aansluit bij de achterban van werknemers en werkgevers in de sectoren van Bpf MITT. Dit komt onder meer tot uiting in de thema's waarop wij nadruk leggen in het dialoogprogramma. Wij zijn overtuigd van de invloed die wij als belegger kunnen hebben op bedrijven waarin wordt geïnvesteerd: in de textielsector wendden wij die aan om tot goede arbeids- en mensenrechten naleving op te roepen.

Het fonds benadert verantwoord beleggen ook als een integraal onderdeel van het beleggingsproces. Dat betekent dat verantwoord beleggen wordt toegepast in de gehele beleggingsketen. Omdat wij geloven dat verantwoord beleggen bijdraagt aan een goede inschatting van de lange termijn houdbaarheid van investeringen, neemt Bpf MITT informatie over ESG-factoren mee in investeringsbeslissingen. De afkorting "ESG" staat voor Environmental (Milieu), Social (Sociaal) en Governance (Goed bestuur) en geeft aan met welke thema's Verantwoord Beleggen rekening houdt. Wij betrekken relevante ESG-informatie bij het opstellen van beleggingsstrategieën en -mandaten, bij de selectie en monitoring van externe vermogensbeheerders en bij actieve beleggingsbeslissingen die worden genomen.

Daarnaast wil Bpf MITT bewust beleggen. Dat betekent dat we willen weten waarin wordt belegd en waarom. Bpf MITT wil de keuzes rond verantwoord beleggen helder en toetsbaar motiveren. Om onze ambities ten aanzien van maatschappelijk verantwoord beleggen te realiseren heeft Bpf MITT een maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid vastgesteld.

In dit maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid worden onze visie en uitgangspunten voor verantwoord beleggen beschreven. Daarnaast zijn de thema's die relevant zijn voor ons verder uitgewerkt en worden de instrumenten waarmee we het beleid uitvoeren verder toegelicht.

1 Visie en uitgangspunten verantwoord beleggen

1.1 Waarom verantwoord beleggen?

Naast een goed financieel rendement ook een maatschappelijk verantwoord rendement op onze pensioenbeleggingen, dat is onze ambitie. Want we zijn ons als pensioenfonds en institutionele belegger bewust van onze maatschappelijke verantwoordelijkheid, en willen daar naar handelen. Daarom zetten we ons niet alleen in voor een financieel goed pensioen maar ook voor een leefbare en duurzame wereld waarin onze deelnemers met pensioen gaan. We nemen verantwoordelijkheid voor de impact van onze beleggingen op de samenleving. We willen met onze investeringen negatieve effecten voor de samenleving voorkomen en waar mogelijk een positieve bijdrage op de samenleving leveren. Dit is voor ons verantwoord beleggen.

Wij willen in ons beleggingsbeleid rekening houden met milieu, mens en bestuur. Dat zijn de ESG-thema's, waarbij ESG staat voor Environment (milieu), Social (mens) en Governance (bestuur). Deze ESG-thema's hebben invloed op onze beleggingen. Tegelijkertijd kunnen wij met onze beleggingen ook een duurzame invloed op deze factoren en de wereld hebben. Daarom houden we rekening met mogelijke negatieve en positieve effecten van onze beleggingen op de samenleving en omgekeerd. We willen verantwoord beleggen in alle aspecten van het beleggingsproces integreren: van beginselen tot beleggingsbeleid, strategieën en mandaten, tot beheer en uitvoering van de beleggingen.¹

1.2 Uitgangspunten voor verantwoord beleggen

Wij zijn lange termijn beleggers. We streven ernaar dat onze beleggingen over meerdere jaren een goed rendement opleveren en ook bijdragen aan een leefbare en duurzame wereld. We willen dat ons beleid voor verantwoord beleggen voldoet aan internationale richtlijnen en verdragen en aan Europese wet- en regelgeving. Waar mogelijk nemen we de identiteit en voorkeuren van onze deelnemers mee.

In ons [strategisch beleggingsbeleid](#)² is het volgende beleggingsbeginsel vastgelegd die de basis vormt voor ons beleid voor verantwoord beleggen:

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen behoort tot de verantwoordelijkheden van Bpf MITT als lange termijn belegger en voegt daarnaast waarde toe aan het risicorendementsprofiel.

In al haar beleggingsbeslissingen houdt Bpf MITT rekening met de vierhoek risico-rendement-kosten-MVB. Door rekening te houden met belangrijke maatschappelijke aspecten streeft het pensioenfonds naar het behalen van lange termijn waardecreatie.³ Daarnaast is Bpf MITT zich bewust van de invloed die zij als belegger kan uitoefenen. Daarom:

- Vormt MVB-impact een integraal onderdeel van de besluitvorming.
- Voert Bpf MITT een MVB-beleid waarover verantwoording wordt afgegeven.
- Heeft Bpf MITT ook aandacht voor de mogelijke negatieve consequenties die een (te) strikt MVB-beleid kan hebben op de omvang van het belegbaar universum en het kostenniveau.

¹ In alle gevallen geldt dat huidige en toekomstige maatregelen voor verantwoord beleggen alleen worden toegepast als de portefeuille daarmee passend blijft bij het beoogde risico-rendementsprofiel en het strategisch beleggingskader.

² Het strategisch beleggingsbeleid beschrijft de beleggingsdoelstelling, de (beleggings)beginselen, de risicotolerantie, de governance en het risicobeheer en vormt daarmee het fundament voor het beleggingsbeleid en het beleggingsproces van Bpf MITT.

³ Lange termijn waardecreatie is het op duurzame wijze creëren van waarde op de lange termijn, waarbij rekening wordt gehouden met de effecten van het handelen van de vennootschap en de met haar verbonden onderneming op mens en milieu. Zie ook de [Corporate Governance Code 2022](#).

Internationale richtlijnen en verdragen

We zijn ondertekenaars van internationale verdragen en richtlijnen voor verantwoord beleggen, zoals de door de Verenigde Naties ondersteunde [Principles for Responsible Investment](#) (PRI). We respecteren de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en aanverwante verdragen, de kernverdragen van de Internationale Arbeidsorganisatie van de Verenigde Naties, de [UN Guiding Principles on Business and Human Rights](#) en de [OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen](#). Dit zijn wereldwijd erkende standaarden die (onder meer) bedrijven handvatten geven voor de invulling van hun verantwoordelijkheid bij het respecteren van mens en milieu. Wij streven ook de [Sustainable Development Goals](#) na en beogen hier met onze beleggingen aan bij te dragen.

Van de bedrijven waarin wij investeren verwachten we, dat zij hun bedrijfsvoering volgens deze standaarden inrichten. Dan gaat het om kwesties als mensenrechten, arbeidsrechten, impact op milieu en natuur, tegengaan van witwassen, omkoping en corruptie, oog voor consumentenbelang, en verantwoorde omgang met belasting. Het OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers is voor ons een belangrijke leidraad, omdat hierin beschreven staat hoe de richtlijnen voor multinationale ondernemingen kunnen worden toegepast in onze beleggingspraktijk. Onze fiduciair manager MN, die ons adviseert en onze beleggingen beheert, onderschrijft het belang van de genoemde richtlijnen en verdragen ook, en gebruikt tevens het richtsnoer als leidraad.

Daarnaast onderschrijven we het belang van het [Klimaatakkoord van Parijs](#). Het doel van dit akkoord (ook door Nederland ondertekend) is om voor 2050 de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder 2 (en zo mogelijk 1,5) graden Celsius. MN is ondertekenaar van de [Montréal Pledge](#), onderschrijft het Klimaatakkoord van Parijs, en heeft de Nederlandse uitvoering hiervan in het [Nederlandse Klimaatakkoord](#) ondertekend.

Principles for Responsible Investment

De [Principles for Responsible Investment](#) (PRI), een door de Verenigde Naties ondersteund initiatief, bevatten zes principes voor verantwoord beleggen:

1. We zullen milieu, sociale en bestuurlijke aspecten betrekken bij ons beleggingsbeleid en onze investeringsbeslissingen.
2. We zullen actief invulling geven aan ons aandeelhouderschap en daarbij milieu, sociale en bestuurlijke aspecten betrekken.
3. We streven naar openbaarheid over milieu, sociale en bestuurlijke aangelegenheden door de entiteiten waarin wij investeren.
4. We streven naar acceptatie en implementatie van deze principes in de financiële sector.
5. We zullen samenwerken om de effectiviteit in de implementatie van deze principes te bevorderen.
6. We zullen rapporteren over de activiteiten en de voortgang bij de implementatie van deze principes.

Sustainable Development Goals

De [Sustainable Development Goals](#) (SDGs) zijn 17 wereldwijde duurzaamheidsdoelstellingen van de Verenigde Naties waarin de grootste socio-economische thema's van de 21ste eeuw zijn samengebracht. Deze 17 duurzame doelstellingen raken aan grote wereldwijde problemen en onderwerpen zoals armoede, mensenrechten, klimaatverandering, werkgelegenheid en economische groei, veiligheid en een goed rechtssysteem, en internationale samenwerking. De Verenigde Naties hebben 2030 als jaar gesteld waarin deze duurzame doelen moeten zijn behaald.

Investerings die bijdragen aan de SDGs zijn gedefinieerd als Sustainable Development Investments (SDI's). Wij meten jaarlijks hoeveel onze investeringen bijdragen aan het bereiken van de SDG's. Het percentage van de

investeringen dat bijdraagt aan de SDG's worden geclassificeerd als SDI. Ook gaan we in gesprek met bedrijven en wijzen ze bijvoorbeeld op de rechten van hun medewerkers of we roepen op tot meer diversiteit in het bestuur. Met onze investeringen in de klimaattransitie dragen we ook bij aan de SDG's.

Due diligence

Wij hebben een proces voor due diligence (ofwel: 'gepaste zorgvuldigheid') ingericht dat aansluit bij de aanpak die is voorgeschreven door de [UN Guiding Principles on Business and Human Rights](#) en de [OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen](#). Deze gepaste zorgvuldigheid bestaat uit de stappen:

1. We doen onderzoek naar relevante duurzaamheidsthema's in onze beleggingsportefeuilles, zodat wij op de hoogte zijn van kansen en risico's voor onze beleggingen. Dat doen we om financieel risico te verkleinen en negatieve impact van onze beleggingen op mens en milieu zoveel mogelijk te voorkomen. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door onze fiduciair manager MN. In hoofdstuk 2 wordt uitgelegd hoe kansen en risico's in kaart worden gebracht.
2. We brengen prioriteit aan door de schaal, omvang, ernst, en waarschijnlijkheid van deze duurzaamheidsrisico's mee te wegen. Zo krijgen wij inzicht in de (potentiële) negatieve gevolgen die verband houden met onze beleggingen op mens en milieu en hoe we deze kunnen beperken, stoppen of voorkomen. Dit doen wij via verschillende instrumenten. Met 'Uitsluiting' (hoofdstuk 3) en 'ESG-integratie' (hoofdstuk 4) proberen we negatieve effecten van onze beleggingen zoveel mogelijk te voorkomen en beperken door alleen te investeren in bedrijven en landen die voldoen aan onze minimum-criteria.
3. Mochten zich bij een belegging negatieve effecten voordoen, dan proberen wij onze invloed aan te wenden om die te stoppen of beperken via 'Actief aandeelhouderschap' (hoofdstuk 3). Wij benaderen verantwoord beleggen als een integraal onderdeel van het beleggingsproces. Dat betekent dat verantwoord beleggen wordt toegepast in de gehele beleggingsketen. In ons strategisch beleggingsbeleid gaan wij dieper in op onze governance en de borging van verantwoord beleggen binnen onze beleggingsbeginselen en uitvoeringsbeginselen.
4. Wanneer bedrijven actief zijn in conflictgebieden is het risico op mensenrechtenschendingen groter. Daarom passen we in zulke gevallen verhoogde due diligence toe (zie hoofdstuk 4.6).

Europese wet- en regelgeving

In Europa is voor ons vanaf 10 maart 2021 de [Sustainable Finance Disclosure Regulation](#) (SFDR) van toepassing. Deze Europese wet heeft als doel om de informatieverschaffing aan beleggers over duurzaamheid en duurzame financiële producten verder te ontwikkelen en de regels hiervoor binnen de gehele EU te harmoniseren. De wet stelt eisen aan financiële instellingen om informatie te verstrekken over hoe zij duurzaamheidsrisico's integreren in hun beleggingsproces. Een duurzaamheidsrisico is het risico dat de waarde van een belegging daalt, of kan dalen, door een gebeurtenis of omstandigheid op het gebied van milieu, mens of bestuur.

De SFDR verplicht ook pensioenfondsen informatie te verstrekken over de duurzaamheid van hun beleggingen.

De SFDR kent drie kwalificaties:

- Een artikel 9 financieel product heeft duurzame beleggingen tot doel.
- Een artikel 8 financieel product promoot ecologische en/of sociale kenmerken.
- Een artikel 6 financieel product heeft geen duurzame beleggingen tot doel, en promoot geen ecologische en/of sociale kenmerken.

Bpf MITT kwalificeert zijn pensioenregeling als 'artikel 8 product', een product 'dat ecologische of sociale kenmerken promoot'.

Op basis van de SFDR publiceren we informatie over [duurzaamheidsrisico's](#) en [duurzaamheidskenmerken](#) van onze beleggingen op onze website. Ook rapporteren we op jaarbasis over de duurzame kenmerken van de pensioenregeling in het jaarverslag. Daarnaast publiceren en actualiseren we jaarlijks de [Verklaring Ongunstige Effecten](#).

2 Thema's verantwoord beleggen

2.1 Positieve en negatieve effecten

Wij willen in ons beleggingsbeleid niet alleen rekening houden met rendement, risico en kosten, maar ook met mogelijke negatieve en positieve effecten van onze beleggingen op mens, milieu en ondernemingsbestuur. Omgekeerd beogen we ook rekening te houden met de mogelijke positieve en negatieve financiële effecten van mens, milieu en bestuur op onze beleggingen.

Effecten die als onderdeel van mens, milieu of bestuur van invloed kunnen zijn heten ESG-thema's. Voorbeelden zijn klimaatverandering of arbeidsomstandigheden. De risico's gerelateerd aan de ESG-thema's zijn ESG-risico's.

2.2 In kaart brengen van ESG-thema's en -risico's

ESG-thema's

Voor het identificeren en beoordelen van relevante ESG-thema's wordt door onze fiduciair manager MN waar mogelijk gebruik gemaakt van externe raamwerken. Bijvoorbeeld de [Sustainability Accounting Standards Board](#). Dit raamwerk laat vanuit het perspectief van ESG-risico's zien welke ESG-thema's relevant zijn voor bedrijven in verschillende sectoren. Een ander voorbeeld is de [Sustainable Finance Disclosure Regulation](#) (zie hoofdstuk 1). In deze Europese wetgeving zijn voor verschillende ESG-thema's indicatoren geïdentificeerd die gebruikt kunnen worden om de mogelijke negatieve impact van onze beleggingen te meten. Het resultaat van deze meting publiceren we ieder jaar op onze website in de vorm van de [Verklaring ongunstige effecten](#).

Wij hebben de thema's klimaat, arbeidsrechten en mensenrechten en beloning en belasting geïdentificeerd als relevante ESG-thema's voor ons dialoogprogramma. Deze thema's worden in dit hoofdstuk nader toegelicht. In hoofdstuk 4.5 en 4.6 wordt beschreven hoe uitvoering wordt gegeven aan deze thema's. Daarnaast hebben we thema's gedefinieerd voor onze impactinvesteringen, deze worden in hoofdstuk 4.4 beschreven.

ESG-risico's

Binnen onze beleggingsportefeuille komen risico's voor die verband houden met mens, milieu en bestuur. Om deze risico's effectief te beheersen, hebben we een ESG Risk Self-Assessment (RSA) uitgevoerd. In dit proces hebben we de meest relevante ESG-risico's geïdentificeerd, waarbij we per risico een inschatting hebben gemaakt van zowel de kans op optreden als de mogelijke impact.

De geïdentificeerde risico's zijn onderverdeeld in drie categorieën:

- **Reputatierisico's** – bijvoorbeeld het risico dat ons MVB-beleid onvoldoende aansluit bij de voorkeuren van deelnemers.
- **Financiële risico's** – bijvoorbeeld het risico dat de waarde van beleggingen daalt door extremer wordende weersomstandigheden als gevolg van klimaatverandering.
- **Juridische risico's** – bijvoorbeeld het risico dat ons MVB-beleid en de bijbehorende rapportage niet voldoen aan geldende wet- en regelgeving.

Bpf MITT heeft diverse maatregelen genomen om deze ESG-risico's te beheersen. Een voorbeeld hiervan is het besluit om geen overheden te financieren van landen die zeer kwetsbaar zijn voor klimaatverandering en zich hier onvoldoende op voorbereiden. Hiermee beperken we het risico van negatieve financiële gevolgen door extreme weersomstandigheden.

Hoewel beheersmaatregelen de kans op en impact van risico's kunnen verkleinen, kunnen ze deze niet volledig uitsluiten. Voor elk risico hebben we beoordeeld in welke mate we bereid zijn dit risico te accepteren – onze risicobereidheid. Op basis van onze inschatting vallen de geïdentificeerde ESG-risico's momenteel binnen de grenzen van onze risicobereidheid.

2.3 Klimaat

Klimaat is voor ons een belangrijk ESG-thema. De impact van klimaatverandering kan grote gevolgen hebben voor zowel onze leefomgeving als beleggingsportefeuille. De gemiddelde temperatuur op aarde stijgt en blijft de komende jaren naar verwachting verder stijgen, grotendeels als gevolg van door de mens geproduceerde CO₂-uitstoot. Dit heeft ingrijpende gevolgen voor onze planeet en haar bevolking, zoals onherstelbare schade aan ecosystemen en een lagere landbouwproductiviteit. De verwachte gevolgen van klimaatverandering vinden wereldwijd plaats, maar in het bijzonder lagelonenlanden en kustgebieden zijn kwetsbaar.⁴

In kaart brengen van risico's

We brengen de financiële risico's en mogelijke negatieve gevolgen van onze beleggingen op klimaatverandering en van klimaatverandering op onze beleggingen in kaart. En we stellen beleid op met als doel klimaatrisico's te beheersen en bij te dragen aan de energietransitie om verdere opwarming van de aarde tegen te gaan. We onderscheiden transitierisico's en fysieke risico's.

Transitierisico's: Risico's die samenhangen met de transitie naar een economie die fors minder CO₂-uitstoot. Striktere regelgeving met als doel klimaatverandering te beperken brengt risico's met zich mee voor bedrijven. Hogere CO₂-belastingen kunnen leiden tot hogere kosten, en investeringen gerelateerd aan fossiele brandstoffen kunnen daardoor mogelijk niet meer terugverdiend worden wanneer wordt overgestapt op schone energiebronnen.

Fysieke risico's: Klimaatverandering brengt fysieke risico's met zich mee zoals veranderingen in de beschikbaarheid en kwaliteit van water, voedselveiligheid en extreme temperatuurveranderingen. Dat kan een negatieve invloed op de (financiële) prestaties van bedrijven hebben.

Voor het ESG-thema klimaat wordt onderzocht in hoeverre de beleggingen in lijn zijn met een scenario waarin de opwarming van de aarde beperkt wordt tot 1,5 graden Celsius. Daarvoor kijkt onze fiduciair manager bijvoorbeeld naar in hoeverre de klimaatdoelstellingen en de daadwerkelijke uitstoot van een bedrijf passen bij het 1,5 graden-scenario. Voor dergelijk onderzoek wordt data gebruikt van bijvoorbeeld het [Transition Pathway Initiative](#) voor bedrijven in koolstofintensieve sectoren en de [Carbon Risk Real Estate Monitor](#) voor vastgoed.

Ook rapporteert MN jaarlijks de CO₂-voetafdruk van onze beleggingen aan ons. Door ondertekening van de [Mont-réal Pledge](#) heeft zij zich gecommitteerd aan het jaarlijks meten en publiceren van de CO₂-voetafdruk van de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille.

Aan de hand van onder andere informatie van MN stellen we beleid op met als doel klimaatrisico's te beheersen en bij te dragen aan de energietransitie.

⁴ IPCC (2023) [Climate Change 2023 Synthesis Report. Summary for Policymakers](#)

Ambities en doelstellingen

We willen bijdragen aan het beperken van de opwarming van de aarde tot maximaal 1,5 graden, in lijn met de doelstelling van [het Klimaatakkoord van Parijs](#). Daarvoor willen we voor 2030 de uitstoot-intensiteit van zeven uitstoot-intensieve sectoren verlagen en hebben we sectordoelstellingen voor reductie vastgesteld.⁵

Uitstoot-intensiteit is de hoeveelheid CO₂ die een bedrijf uitstoot per geproduceerd product. Uitstoot-intensieve sectoren zijn sectoren die verantwoordelijk zijn voor het overgrote deel van de totale wereldwijde CO₂-uitstoot. In de tabel hieronder wordt per sector aangegeven tegen welk geproduceerd product de uitstoot wordt afgezet om tot een uitstoot-intensiteit te komen. De laatste kolom geeft de gewogen gemiddelde uitstoot-intensiteit weer die wij nastreven in de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille.

Sector	Meeteenheid	Doelstelling
Luchtvaartmaatschappijen	Gram CO ₂ per RTK (Revenue tonne kilometres)	616,00
Aluminiumproducenten	Ton CO ₂ e per geproduceerde ton aluminium	4,73
Autofabrikanten	Gemiddelde uitstoot van nieuw geproduceerde auto's in gram CO ₂ per kilometer	30,68
Cementproducenten	Ton CO ₂ per geproduceerde ton cementproduct	0,42
Elektrische nutsbedrijven	Ton CO ₂ e per geproduceerde megawattuur energie	0,14
Olie- en gasindustrie	Gram CO ₂ e per geproduceerde megajoule energie	40,95
Staalproducenten	Ton CO ₂ per geproduceerde ton staal	1,13

In ons beleggingsbeleid sturen wij niet direct op sectordoelstellingen. Dat betekent dat we bedrijven niet uitsluiten om die doelstellingen te halen. Bij de selectie van bedrijven betrekken we de beoordeling van hun klimaatbeleid. Voor ondernemingen in uitstootintensieve sectoren hanteren we aanvullende eisen. Daarnaast gaan we met een deel van deze bedrijven in gesprek om hun klimaatbeleid te verscherpen. Bpf MITT monitort jaarlijks de voortgang op de sectordoelstellingen.

2.4 Arbeidsrechten en mensenrechten

Wij vinden het belangrijk dat bedrijven arbeidsrechten en mensenrechten respecteren én in de toeleveringsketen hun invloed aanwenden zodat hun partners en toeleveranciers dit ook doen. Het gaat erom dat overal ter wereld mensen hun werk veilig en gezond kunnen uitoefenen, en dat zij recht hebben op een leefbaar inkomen en dat zij niet bang hoeven te zijn om misstanden op en rond de werkvloer aan te kaarten.

Principieel en risicogedreven

Het belang van het naleven van arbeidsrechten en mensenrechten is enerzijds principieel: als pensioenfonds begrijpen we het belang dat bedrijven in omgang met hun werknemers en directe omgeving zich verantwoordelijk opstellen. Anderzijds zien we de risico's als bedrijven deze verantwoordelijkheid afschuiven: reputatierisico, aanleveringsproblematiek, niet voldoen aan steeds verdergaande regelgeving, en importproblemen.

Ook zien we dat bedrijven die op een goede manier arbeidsrechten en mensenrechten in hun bedrijfsvoering implementeren, hier voordeel uit behalen. Zij kunnen vaak efficiënter produceren, zijn beter in staat in te spelen op veranderende omgevingen in de toeleveringsketen, en hebben vaak meer tevreden en productieve werknemers.

2.5 Beloning en belasting

⁵ Deze reductiedoelstellingen zijn gebaseerd op berekeningen van het [Transition Pathway Initiative](#) (TPI) en gaan ervan uit dat de opwarming van de aarde onder de 1,5 graden blijft. TPI heeft hiervoor gebruik gemaakt van scenario's van het [International Energy Agency](#) uit 2020, en data van het [International Aluminium Institute](#) voor aluminiumproducenten.

We doen onderzoek naar het bestuur van landen en bedrijven. We vinden het belangrijk dat bedrijven goed worden bestuurd, omdat dat invloed heeft op het rendement van onze investeringen. Ook gaan goed geleide bedrijven vaak beter om met de wereld om hen heen en hun personeel. Voor landen waar we geld aan uitlenen vinden we het belangrijk dat de overheid zich betrouwbaar gedraagt, omdat daar ons geld veiliger is.

We willen dat bedrijven goede werkgevers zijn. Door personeel goed te belonen, en rechtvaardig en proportioneel om te gaan met het beloningsbeleid voor het management van het bedrijf. Er moeten duidelijke en transparante procedures zijn voor het beloningsbeleid en bonussen voor bestuurders. Als langetermijnbelegger is het voor ons belangrijk, dat ondernemingen zich niet richten op maximale winst op de korte termijn, maar op een goede prestatie van de onderneming op lange termijn en houdbaarheid van het bedrijfsmodel. Het beloningsbeleid moet daarom ook gericht zijn op de prestaties op lange termijn en houdbaarheid van het bedrijf.

Ook vinden we het belangrijk dat bedrijven een eerlijk belastingbeleid voeren. Ondernemingen profiteren van publieke voorzieningen zoals bereikbaarheid, veiligheid en sociale voorzieningen en moeten daar via belastingen ook aan bijdragen. Zij dienen zich hierbij te houden aan wetten en regels die de overheid stelt. Anders brengen ze hun draagvlak in gevaar.

3 Instrumenten verantwoord beleggen

Bpf MITT gebruikt vier instrumenten om uitvoering te geven aan de uitgangspunten van het MVB-beleid:

1. **Uitsluiten:** we willen niet beleggen in bepaalde landen, sectoren of individuele bedrijven.
2. **ESG-integratie:** we wegen ESG-thema's en -risico's mee in onze beleggingsbeslissingen.
3. **Actief aandeelhouderschap:** we gebruiken onze invloed als aandeelhouder om verbeteringen op ESG-gebied te realiseren.
4. **Impactinvesteren:** we doen investeringen met de intentie om positieve, meetbare impact te realiseren.

In dit hoofdstuk worden de vier instrumenten beschreven. In hoofdstuk 4 beschrijven we hoe uitvoering gegeven wordt aan de vier instrumenten.

3.1 Uitsluiten

Het instrument 'uitsluiten' zetten we in op basis van verschillende overwegingen:

- We willen niet beleggen in bedrijven of overheden die met hun activiteiten een buitenproportionele negatieve impact hebben op mens, milieu, of bestuur.
- We willen niet beleggen in bedrijven waarmee het voeren van een dialoog onsuccesvol is of wanneer bedrijven structureel niet reageren op een verzoek tot dialoog om zaken te verbeteren. In hoofdstuk 4.2 wordt de uitvoering van ons dialoogprogramma nader toegelicht.
- We volgen wet- en regelgeving en we willen niet beleggen in bedrijven of overheden waarvoor een investeringsverbod geldt.
- We volgen een aantal door de Nederlandse overheid ondertekende (internationale) verdragen die het doel hebben om de verspreiding en productie van specifieke producten tegen te gaan.

Wanneer een bedrijf of overheid wordt uitgesloten komt deze op de uitsluitingslijst terecht. Ons uitsluitingsbeleid is van toepassing op al onze beleggingen. Uitsluitingen worden op periodieke basis vastgesteld. Onze beheerders mogen niet beleggen in bedrijven en overheden die op de uitsluitingslijst staan. Onze fiduciair manager MN controleert doorlopend of beheerders zich hier aan houden.

3.2 ESG-integratie

We willen dat de bedrijven en overheden waarin we beleggen rekening houden met milieu, mensen en bestuur. In de manier waarop onze beleggen worden geselecteerd willen we dat hier rekening mee wordt gehouden. Deze manier van beleggen heet ook wel ESG-integratie.

ESG-criteria wegen op drie manieren mee in onze beleggingsbeslissingen:

1. We houden rekening met ESG-criteria bij het bepalen van de beleggingsstrategie per soort belegging.
2. In de uitvoering van de beleggingsstrategieën toetsen onze beheerders bij het nemen van beleggingsbesluiten bedrijven en landen op ESG-factoren.
3. Bij de selectie en monitoring van managers en vermogensbeheerders die onze beleggingsmandaten uitvoeren monitoren we of ze ESG-criteria goed integreren in hun beleggingen.

3.3 Actief aandeelhouderschap

We vinden het belangrijk om een actieve en betrokken aandeelhouder te zijn. We gebruiken onze invloed actief om verbeteringen op ESG-gebied te realiseren, om op deze manier bij te dragen aan de kwaliteit, duurzaamheid en continuïteit van ondernemingen en de samenleving. Onze visie is dat dit uiteindelijk bijdraagt aan een beter maatschappelijk en financieel rendement van de beleggingen.

Als een bedrijf waarin we beleggen een mogelijke of daadwerkelijke negatieve impact heeft op bijvoorbeeld werknemers, gemeenschappen of de samenleving, dan gebruiken we het aangaan van dialoog en het stemmen op aandeelhoudersvergadering onze invloed om die impact te voorkomen, te verkleinen, of te herstellen.

In het uiterste geval kunnen we besluiten om te desinvesteren en de belegging te verkopen. Daarbij nemen we ook de (potentiële) negatieve gevolgen mee als we niet langer als aandeelhouder onze invloed kunnen gebruiken om de onderneming aan te sporen verbeteringen door te voeren. Bijvoorbeeld door te zorgen voor herstel van milieuschade, of bepaalde groepen werknemers op juiste wijze te belonen. Het heeft onze voorkeur om eerst onze invloed aan te wenden, want als we niet meer zijn belegd kunnen we ook geen invloed meer uitoefenen.

Dialogoog

Als betrokken aandeelhouder gaan we in gesprek met bedrijven waarvan we in aandelen of obligaties beleggen. Zo leren we de bedrijven beter kennen en kunnen we ze aanspreken op hun gedrag. Het doel van dialoog voeren is om bij te dragen aan de waardecreatie van ondernemingen op lange termijn voor het uitbetalen van een gezond pensioen in een gezonde wereld.⁶

Stemmen

Aandeelhouders kunnen invloed uitoefenen op belangrijke onderwerpen zoals de strategie van een onderneming of de bestuursstructuur door te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen of door aandeelhoudersresoluties in te dienen. Als actief aandeelhouder willen we die mogelijkheid gebruiken. Ons uitgangspunt is daarbij dat ondernemingen zich richten op een gezonde en winstgevende bedrijfsvoering op lange termijn en daarbij rekening houden met de wereld om hen heen en hun werknemers. Daarvoor is een goed bedrijfsbestuur cruciaal.

3.4 Impactinvesteren

We willen met onze beleggingen niet alleen streven naar het voorkomen van negatieve maatschappelijke effecten, maar waar mogelijk ook positieve maatschappelijke impact realiseren. Als onderdeel van onze verantwoordelijkheid willen we een positieve bijdrage leveren aan belangrijke sociale en duurzaamheidvraagstukken. Wij doen dit via impactinvesteringen en door investeringen die bijdragen aan de [Sustainable Development Goals](#) (SDG's), via zogenaamde Sustainable Development Investments (SDI's).

Impactdoelstelling

Bpf MITT heeft een overkoepelende doelstelling op impactinvesteringen van 10% van het totale belegde vermogen per eind 2030. Bpf MITT heeft daarnaast de ambitie om eind 2030 € 500 miljoen aan impactinvesteringen te hebben gerealiseerd. Eind juni 2025 had de beleggingsportefeuille van Bpf MITT een totale waarde van ongeveer € 4,1 miljard.

⁶ Langetermijnwaardecreatie is het op duurzame wijze creëren van waarde op de lange termijn, waarbij rekening wordt gehouden met de effecten van het handelen van de vennootschap en de met haar verbonden onderneming op mens en milieu. Zie ook de [Corporate Governance Code 2022](#).

4 Uitvoering MVB-beleid

Fiduciair manager MN is verantwoordelijk voor de uitvoering van ons MVB-beleid. We monitoren die uitvoering door elk kwartaal geïnformeerd te worden over de voortgang, en indien nodig MN hierop te bevragen. Waar nodig sturen we bij.

4.1 Uitvoering uitsluitingen

Op basis van onze overwegingen voor het gebruik van het instrument 'uitsluiten' zijn uitsluitingsgronden opgesteld. Dit zijn activiteiten of voorwaarden waardoor we niet willen beleggen in bepaalde bedrijven of overheden. Hieronder worden deze activiteiten en voorwaarden beschreven.

Onze fiduciair manager MN identificeert elk kwartaal bedrijven en landen die op grond van overwegingen van Bpf MITT worden uitgesloten. De uitsluitingslijst wordt opgesteld met behulp van onderzoek van externe dataleveranciers. MN controleert op continue basis of er niet belegt wordt in de bedrijven op de uitsluitingslijst.

Uitsluitingsbeleid overheden

Bpf MITT belegt niet in overheden die een gevaar vormen voor de internationale vrede en veiligheid. Sancties worden door de EU of VN opgelegd wanneer er sprake is van een dreiging voor de internationale vrede en veiligheid. Hierdoor wordt niet belegt in overheden wanneer er een sanctie is opgelegd aan de overheid door de Verenigde Naties (VN) of de Europese Unie (EU) wanneer dit betrekking heeft op de centrale overheid.

Controversiële wapens

Er wordt niet belegt in bedrijven die betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens vanwege de grote schade en leed die deze wapens veroorzaken, de oncontroleerbare gevolgen van het gebruik van deze wapens en de langdurige sociale en ecologische impact die deze wapens hebben op de omgeving. Bedrijven worden uitgesloten die betrokken zijn bij de volgende controversiële wapentypen uit:

- Chemische en biologische wapens
- Clusterwapens
- Landmijnen
- Verarmd uranium wapens
- Witte fosforwapens
- Verblindende laserwapens
- Wapens die niet-detecteerbare fragmenten in het lichaam achterlaten
- Kernwapens

Wapens voor civiel gebruik

Wapenbezit van particulieren ontkracht de zwaarmacht van de overheid. Om deze reden conflicteert beleggen in producenten van wapens die gemaakt worden voor burgers met de overtuiging dat de beleggingen moeten bijdragen aan een stabiele samenleving.

Producenten thermische steenkool

Het Klimaatakkoord van Parijs omschrijft de verantwoordelijkheid om kapitaalstromen te verleggen van een fossiel energiesysteem naar een schoon energiesysteem. Bedrijven die een significant omzetaandeel behalen uit de productie van thermische steenkool dragen onvoldoende bij aan de energietransitie.

De productie van thermische steenkool gaat eveneens gepaard met relatief grote transitierisico's. Om deze transitierisico's in de portefeuille te mitigeren, is het wenselijk om de blootstelling aan deze bedrijven te beperken.

Energieopwekking met behulp van thermische steenkolen

Bedrijven die een significant omzetaandeel behalen uit de opwekking van energie op basis van thermische steenkool dragen onvoldoende bij aan de energietransitie. Er zijn reeds milieuvriendelijkere bronnen dan steenkolen beschikbaar voor de opwekking van elektriciteit. Deze milieuvriendelijkere alternatieven zijn tevens goedkoper per Mwh indien de kosten van de opslag van CO₂ worden meegenomen.

Ook de opwekking van elektriciteit op basis van thermische steenkool gaat gepaard met relatief grote transitierisico's. Om deze transitierisico's in de portefeuille te mitigeren, is het wenselijk om de blootstelling aan deze bedrijven te beperken.

Niet-conventionele olie- en gasproducenten

De productie van olie en gas via niet-conventionele methoden, zoals schalieolie, teerzanden, horizontaal boren en hydraulisch kraken, brengt aanzienlijke ESG-risico's met zich mee, waaronder milieuschade. Bovendien zijn deze methoden vaak duurder, waardoor bedrijven die deze methode gebruiken grotere transitierisico's lopen.

Tabak

De negatieve effecten van het consumeren van tabak zijn bekend. Kwetsbare groepen, waaronder jongvolwassenen en kinderen, zijn extra gevoelig voor het verslavende product en de verkoopstrategieën van de tabaksindustrie. Vanwege de negatieve maatschappelijk impact van tabak wordt er niet geïnvesteerd in tabaksproducten.

Seksindustrie en pornografie

De seksindustrie is verbonden aan verschillende mensenrechtenrisico's, zoals mensenhandel en gedwongen arbeid, uitbuiting, misbruik, inbreuk op privacy, uitbuiting van kwetsbare groepen, discriminatie, stigmatisering en gender gerelateerd geweld.

Het is belangrijk op te merken dat niet alle producties in de seksindustrie per definitie mensenrechtenrisico's met zich meebrengen. De risico's ontstaan voornamelijk wanneer er sprake is van gedwongen deelname, uitbuiting, of schendingen van de rechten van medewerkers in de seksindustrie. Wegens het grote risico op misstanden en de ernst van deze misstanden wordt er niet geïnvesteerd in bedrijven die actief zijn in de seksindustrie.

Bont

Bontproductie of betrokkenheid bij bont is niet duurzaam: de verwerking van bont is zeer milieubelastend en de vervaardiging van bont gaat gepaard met ernstig dierenleed. Op basis van deze overwegingen wordt er niet geïnvesteerd in bedrijven die betrokken zijn bij de productie of exploitatie van bont(producten).

Monitoring uitsluitingen

Onze fiduciair manager MN monitort continu de naleving van ons uitsluitingsbeleid. Bedrijven en landen op de uitsluitingslijst mogen te allen tijde niet in de portefeuille van Bpf MITT worden opgenomen. Elk kwartaal rapporteert MN aan Bpf MITT over wijzigingen in de uitsluitingslijst en licht deze toe.

4.2 Uitvoering ESG-integratie

We integreren ESG-factoren in actief en passief beheerde beleggingen. Zo kan een actieve portefeuillemanager besluiten om een bepaald aandeel te verkopen, omdat het risico op betrokkenheid bij mensenrechtenschendingen te hoog is. Maar het wegen van ESG-criteria kan ook toegepast worden op passieve beleggingen. Bij passieve beleggingen wordt een van tevoren vastgestelde benchmark nauwkeurig gevolgd en vinden er geen individuele investeringsbeslissingen plaats. Maar ondernemingen kunnen toch worden uitgesloten als ze niet voldoen aan onze ESG-criteria. Door het toepassen van een ESG-screening worden de slechtst presterende bedrijven uitgesloten van onze beleggingen. Zo worden ook in onze passieve beleggingen ESG-prestaties meegenomen.

Bewuste Selectie

Bpf MITT integreert ESG in de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille middels een methodiek die we Bewuste Selectie noemen. Een belangrijk onderdeel van deze methodiek is de selectie van bedrijven op basis van een zogenaamde ESG-rating. Voor het inschatten van de prestaties van ondernemingen in de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles op ESG-thema's wordt de ESG-rating van dataprovider Morgan Stanley Capital International (MSCI) gebruikt.

MSCI analyseert en beoordeelt relevante ESG-thema's per onderneming en geeft een score per onderwerp. Op basis van deze scores wordt een totale ESG-rating toegekend van AAA (hoogste rating) tot CCC (laagste rating). Bpf MITT belegt niet in bedrijven met een ESG-rating lager van BB.

Bij de selectie van beursgenoteerde aandelen worden hiernaast aanvullende indicatoren op ecologische thema's als: "biodiversiteit", "waterschaarste", "circulaire economie" en sociale thema's, als: "arbeidstransitie" en "geneesmiddelen, gezondheidszorg en gezonde voeding" gehanteerd. De scores op deze thema's zijn onderdeel van de ESG-rating van MSCI. Op de verschillende thema's zijn specifieke grenswaarden gesteld waaraan bedrijven moeten voldoen. Ondernemingen kunnen een lage score op één thema niet compenseren met een hoge score op een ander thema.

ESG-Landenraamwerk

Voor het integreren van ESG in de portefeuille met staatsobligaties van opkomende landen gebruiken we een ESG-landenraamwerk. Met dit raamwerk wordt bepaald of een land zich verantwoord ontwikkelt op basis van ESG-aspecten. Van landen die niet voldoen aan de criteria van het landenraamwerk worden geen staatsobligaties of aandelen uitgegeven door staatsbedrijven in de beleggingsportefeuilles opgenomen. De criteria omvatten onder andere het milieubeleid van overheden, het welzijn van de bevolking en de naleving van burgerrechten.

De indicatoren in het ESG-landenraamwerk voor verschillende aspecten zijn:

- **Milieu:** Het is van belang dat de economische groei niet een zodanige schade aan het milieu toebrengt dat dit de ontwikkeling van een land op langere termijn hindert. Economische groei dient gepaard te gaan met onderhoud aan het milieu, zodanig dat er gesproken kan worden van duurzame groei. De inschatting van deze risico's wordt gemaakt aan de hand van externe datapunten, namelijk de Vulnerability Index (Notre Dame Global Adaptation Initiative), de Readiness Index (Notre Dame Global Adaptation Initiative) en de Climate Change Performance Index (German Watch).
- **Mens:** De gedachte is dat een land met een (zeer) beperkte ontwikkeling op het gebied van levensverwachting, onderwijs en een (zeer) laag inkomen per hoofd van de bevolking (nog) niet de juiste condities kan scheppen om tot economisch verantwoorde groei te komen. De inschatting van deze risico's wordt gemaakt aan de hand van een extern datapunt, namelijk de Human Development Index (United Nations Development Programme).

- **Bestuur:** voor wat betreft het governance-aspect staat centraal op welke wijze een land wordt bestuurd. Een grote mate van corruptie of vorm van bestuur waarbij mensenrechten niet worden erkend kan resulteren in een gebrek aan vertrouwen in de overheid, een gebrek aan prikkels om te investeren door de private sector en lagere belastinginkomsten. Een grote mate van corruptie of dergelijke vorm van bestuur wordt daarom als niet-passend bij een verantwoorde economische ontwikkeling beschouwd. De inschatting van deze risico's wordt gemaakt aan de hand van externe datapunten, namelijk de Corruption Perception Index (Transparency International) en de Democracy Index (Economist Intelligence Unit)

Selectie en monitoring vermogensbeheerders

MN ziet voor ons toe op naleving van ESG-integratie door onze vermogensbeheerders. We onderzoeken het beleggingsbeleid van managers en hun capaciteit en competentie om ESG mee te nemen in investeringsbeslissingen. Ook wordt van managers verwacht dat zij rapporteren over de voortgang van ESG-integratie en over ESG-factoren in de portefeuille. Al deze ESG-gerelateerde criteria wegen mee in de beoordeling van onze managers.

Monitoring ESG-integratie

Hoe ESG in de verschillende portefeuilles van Bpf MITT wordt geïntegreerd, is vastgelegd in de beleggingsstrategieën van de betreffende fondsen. MN is als beheerder verantwoordelijk voor de juiste uitvoering van ESG-integratie. MN monitort de uitvoering van ESG-integratie continu.

In de regel worden alle beleggingsstrategieën elke drie jaar geëvalueerd en waar nodig herzien. Daarbij wordt ook de wijze waarop ESG wordt geïntegreerd meegenomen. MN rapporteert elk kwartaal aan Bpf MITT over eventuele belangrijke ontwikkelingen.

4.3 Uitvoering actief aandeelhouderschap

Onze fiduciair manager MN voert het bedrijfsdialogenprogramma namens ons uit. Ook zorgen zij er voor dat de stem van Bpf MITT wordt uitgebracht op aandeelhoudersvergaderingen.

Inrichting dialoogprogramma's

Na identificatie van ESG-thema's en -risico's (zie hoofdstuk 2.1) wordt bepaald voor welk onderwerpen het instrument actief aandeelhouderschap kan worden ingezet. We geven prioriteit aan het voeren van gesprekken over onderwerpen die financieel-materieel zijn, die voor de deelnemers van belang zijn, en de meest ernstige negatieve impact op samenleving en milieu hebben. We kijken naar de schaal (de omvang van het risico), de reikwijdte en de mate van onomkeerbaarheid van mogelijke negatieve impact. Ook kijken we naar waar we de meeste invloed we kunnen uitoefenen, ook om ondernemingen aan te sporen om de negatieve impact van hun bedrijfsvoering te helpen oplossen of herstellen.

Wij hebben klimaat, arbeidsrechten en mensenrechten geïdentificeerd als relevante ESG-thema's (zie hoofdstuk 2). We zetten ons als actieve aandeelhouder in om klimaatrisico's te beheersen en bij te dragen aan de energietransitie. En we zetten ons in voor de vrijheid van vakbeweging en het recht op collectieve onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden, en ook voor het uitbannen van elke vorm van gedwongen arbeid, kinderarbeid en arbeidsdiscriminatie.

Incidenten en controverses

We gaan ook de dialoog aan wanneer er zich ernstige incidenten of controverses voordoen in de portefeuille, buiten de thema's die we prioriteit geven om. Bijvoorbeeld als er incidenten zijn op het gebied van mensenrechten, arbeidsrechten, milieu, klimaat, corruptie of omkoping ([Global Compact Principles van de Verenigde Naties](#)).

De vraagstelling voor dit type bedrijfsdialoog is het beëindigen van de ernstige incidenten en de negatieve impact en het aanbieden van herstel en verhaal voor benadeelden. Het bedrijf moet er voor zorgen beleid te ontwikkelen en te implementeren ter voorkoming van herhaling van het gebeurde. Bijvoorbeeld door hun management risicosysteem te herzien of specifiek beleid te ontwikkelen. Bedrijven moeten transparant over deze verbeteringen, en eventuele moeilijkheden daaromtrent, rapporteren.

Resultaten actief aandeelhouderschap

Om de voortgang van onze dialoog met bedrijven te beoordelen, stellen we voor elke dialoog en per engagement-thema doelen op. Daarbij baseren we ons op internationale richtlijnen en goede voorbeelden uit de sector. De [OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen](#) zijn opgesteld om wereldwijd opererende bedrijven handvatten te geven om op een juiste wijze bedrijfsvoering in te richten. Die richtlijnen en sectorspecifieke OESO-richtsnoeren zijn voor ons dan ook belangrijke uitgangspunten. [De United Nation's Guiding Principles for Business and Human Rights](#) zijn belangrijke leidende principes voor hoe bedrijven in hun bedrijfsvoering dienen om te gaan met mensenrechten.

Als we na schending van internationale richtlijnen met negatieve impact tot gevolg in dialoog zijn met een bedrijf, dan vragen we om de negatieve impact te beëindigen, herstel aan te bieden voor de geleden schade, en zorgen dat benadeelden in staat zijn hun klachten kenbaar te maken ([access to remedy and grievance mechanisms](#)).

Voor elk van de engagementonderwerpen hebben we onze vraagstelling in duidelijke scorecards vastgelegd, waarmee we het beleid, implementatie van beleid, transparantie en rapportage van bedrijven kunnen beoordelen.

Escalatiemogelijkheden

Als de dialoog leidt tot onvoldoende resultaat, kunnen we in het uiterste geval besluiten om tot desinvestering over te gaan. Daarbij maken we ook een zorgvuldige afweging over de mogelijke impact op betrokken belanghebbenden.

Het heeft echter onze voorkeur om eerst de dialoog meer kracht bij te zetten. Dit doen we door bijvoorbeeld nog meer samenwerking te zoeken met andere beleggers, in gemeenschappelijke dialoog of door het uitbrengen van een publiek statement. We kunnen ook onze aandeelhouderssysteem gebruiken, en tijdens aandeelhoudersvergaderingen tegen benoeming van bestuurders, beloning van bestuurders, of heel specifiek voor ingediende aandeelhoudersresoluties stemmen. Een aandeelhoudersresolutie kunnen we ook, eventueel met andere beleggers, zelf inbrengen.

Voorkeur voor samenwerking

Onze fiduciair manager MN voert het engagementprogramma bij voorkeur samen met andere investeerders, om zo de invloed van de dialoog te vergroten. Dat gebeurt in formele zin, in internationale en nationale investeerderssamenwerkingen, maar ook informeel. Daar waar mogelijk en zinnig, kan ook dialoog aangegaan worden met vakbonden, non-gouvernementele organisaties, sectorinitiatieven, wetenschappers, lokale betrokkenen, en andere belanghebbenden, om zo informatie in te winnen.

Het is voor ons van belang om te spreken met grote Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Deze gesprekken vinden plaats in samenwerking met andere grote Nederlandse beleggers verenigd in [Eumedion](#). Deze organisatie behartigt de belangen van de bij haar aangesloten institutionele beleggers op het gebied van goed ondernemingsbestuur en duurzaamheid.

Monitoring actief aandeelhouderschap

De thematische engagementprogramma's worden na afloop en vóór eventuele verlenging geëvalueerd. Op basis van deze evaluaties kunnen de programma's worden aangepast. MN rapporteert elk kwartaal aan Bpf MITT over de engagement- en stemactiviteiten.

4.4 Uitvoering impactinvesteren

Bpf MITT definieert impactinvesteringen als beleggingen die gericht zijn op het realiseren van positieve, meetbare milieu- en sociale impact, in combinatie met een financieel rendement. Deze aanpak sluit aan bij de definitie van het [Global Impact Investing Network](#) (GIIN), een internationale organisatie die zich inzet voor het vergroten van de schaal en effectiviteit van impactinvesteringen.

- **Intentie:** De intentie om positieve impact te realiseren is voorafgaand aan de investering aanwezig.
- **Meetbaarheid impact:** De impact moet aantoonbaar en kwantificeerbaar zijn.
- **Financieel rendement:** Impact gaat hand in hand met een realistische rendementsverwachting, passend bij de beleggingscategorie.
- **Bijdragen aan oplossingen voor of aan het voorkomen van maatschappelijke problemen:** Met een impactinvestering wordt ernaar gestreefd bij te dragen aan het oplossen of het voorkomen van maatschappelijke problemen. Voor impactinvesteringen worden maatschappelijke problemen gedefinieerd met behulp van de door de Verenigde Naties geformuleerde SDG's en de bijbehorende subdoelen en *key performance indicators* (KPI's).

Impactthema's

In 2023 hebben het Bestuur en het Verantwoordingsorgaan van Bpf MITT de SDG's geprioriteerd. Hieruit zijn drie hoofdthema's vastgesteld:

1. **Klimaat en Natuur:**
 - 1.1. Energietransitie; link met SDG 7 (Betaalbare en duurzame energie) en SDG 13 (Klimaatactie)
 - 1.2. Circulaire economie; link met SDG 12 (Verantwoorde productie en consumptie)
2. **Innovatie en Werk:**
 - 2.1. Innovatie in Europa; link met SDG 8 (Waardig werk en economische groei) en SDG 9 (Industrie, innovatie en infrastructuur)
3. **Huisvesting en Gezondheid:**
 - 3.1. Betaalbare Huisvesting; link met SDG 11 (Duurzame steden en gemeenschappen)
 - 3.2. Gezondheidszorg; link met SDG 3 (Goede gezondheid en welzijn)

Energietransitie

Bpf MITT investeert in initiatieven die bijdragen aan de overgang naar een duurzaam energiesysteem. Dit gebeurt via:

- Aanbodzijde: Investerings in hernieuwbare energieopwekking.
- Vraagzijde: Bevordering van energie-efficiëntie om de energievraag te verlagen.
- Balans tussen vraag en aanbod: Investerings in energieopslag en netwerkinfrastructuur voor teruglevering.

Daarnaast dragen investeringen in houtbouw bij aan de energietransitie door CO₂-opslag. In tegenstelling tot beton en staal leidt houtgebruik tot een negatieve CO₂-voetafdruk, wat resulteert in vermeden uitstoot.

Circulaire Economie

Binnen dit thema richt Bpf MITT zich op het verminderen van afval en het verbeteren van industriële productieprocessen:

- Financiering van faciliteiten voor afvalverwerking en hergebruik.

- Houtbouw wordt ook hier ingezet vanwege de circulaire levenscyclus van hout, met meerdere gebruiksfases.

Innovatie in Europa

Bpf MITT stimuleert duurzame economische groei door te investeren in Europese high-tech sectoren. Doel is het vergroten van innovatiekracht en toegang tot langetermijnfinanciering (patient capital). De focus ligt op:

- Medische, precisie- en optische instrumenten
- Lucht- en ruimtevaart
- Farmaceutica
- Communicatieproducten
- Computers en software

Betaalbare Huisvesting

Bpf MITT investeert in huurwoningen voor huishoudens met een inkomen onder het mediane niveau. Een woning is betaalbaar als de huur maximaal 25% van het bruto inkomen bedraagt. Betaalbare huurgrenzen worden jaarlijks vastgesteld.

- Voor Nederlands vastgoed wordt de Wet Betaalbare Huur gevolgd. De jaarlijkse aanpassing van de huurgrenzen vindt plaats conform deze wet.
- Voor Europese vastgoed wordt gebruikgemaakt van data van Green Street. Op basis hiervan worden betaalbaarheidsgrenzen vastgesteld voor de 30 grootste steden in Europa. Bij investeringen in deze steden wordt de stedelijke grens gehanteerd; voor overige locaties geldt een nationale grens.
- Voor Amerikaans vastgoed worden betaalbaarheidsgrenzen per county vastgesteld, op basis van 25% van het bruto mediane 'household income'. Hiervoor wordt data van het U.S. Department of Housing and Urban Development (HUD) gebruikt. De grenzen worden jaarlijks geactualiseerd.

Gezondheidszorg

Bpf MITT wil middels investeringen binnen het impactthema 'gezondheidszorg' een bijdrage leveren aan de toegang tot gezondheidszorg en de ontwikkeling van nieuwe medicijnen en medische technologieën.

Impactinvesteringen binnen dit thema worden voornamelijk gedaan in bedrijven die hier een bijdrage aan leveren of zorgvastgoed zoals levensloopbestendige woningen.

Minimale voorwaarden

Hieronder volgen de minimale voorwaarden waaraan een voorstel moet voldoen om in aanmerking te komen als impactinvestering.

1. **Rendement-risico:** Bpf MITT wil voor impactinvesteringen geen concessies doen aan rendementseisen. Het rendement van impactinvesteringen moet passen bij de bestaande productdoelstelling(en).
2. **Kosten:** Bpf MITT staat voor impactinvesteringen hogere kosten toe of afwijkende performance fee structuren voor managers en fondsen met een kleinere omvang, mits dit duidelijk wordt toegelicht in het investeringsvoorstel en hiervoor een duidelijke economische rationale is.
3. **Beleggingscategorieën:** De kenmerken van een impactinvestering sluiten bij voorkeur aan bij een bestaand beleggingsproduct. Impactinvesteringen vormen in beginsel geen aparte beleggingsproduct, maar worden juist zo veel mogelijk geïntegreerd in bestaande producten.
4. **Kwaliteit beheerder en selectie van deals:** De kwaliteit van de beheerder moet in de basis aan de gebruikelijke normen voldoen. Om het aantal investeringskansen te vergroten kan Bpf MITT echter voor impactinvesteringen onderbouwd afwijken van reguliere investeringen in de beoordeling van de kwaliteit van de beheerder en de deal-kenmerken.
5. **Beheersbaarheid:** De beheersbaarheid moet aan de gebruikelijke normen voldoen.

6. **Uitvoerbaarheid:** Een goede operationele uitvoerbaarheid is het beste geborgd wanneer impactinvesteringen zo dicht mogelijk bij de huidige productmandaten, selectieprocessen en overige elementen van de bestaande beleggingsaanpak blijven.

Monitoring impactinvesteren

MN rapporteert jaarlijks aan Bpf MITT over de impactinvesteringen. MN geeft een overzicht van het in impactinvesteringen belegde vermogen, de omvang van de uitstaande commitments en een aantal impact-KPI's, zoals de hoeveelheid vermeden CO₂-uitstoot en het aantal betaalbare woningen in de portefeuille.

4.5 Uitvoering klimaat

Actief aandeelhouderschap

Onze fiduciair manager MN gaat in gesprek met de bedrijven in onze aandelenportefeuille die veel kunnen betekenen voor de energietransitie en een groot risico lopen als zij hun bedrijfsmodel niet aanpassen. Deze bedrijven worden aangespoord om verder te verduurzamen. De energietransitie is een transitie van de lange adem, en het dialoogprogramma is daarom gericht op het stimuleren van verandering op de lange termijn. Er wordt gesproken met zowel producenten van fossiele producten en brandstoffen, als bedrijven die op grote schaal gebruik maken en afhankelijk zijn van de input van fossiele producten.

Door met zowel aanbieders als grote gebruikers van energie te spreken, willen we bijdragen aan het vormgeven en bevorderen van de energietransitie. Waar passend, worden klimaatresoluties gesteund of zelf ingediend. Klimaatresoluties zijn aandeelhoudersresoluties waarin aandeelhouders een bedrijf oproepen om bepaalde acties te ondernemen die betrekking hebben op het klimaat.

Uitsluitingen en ESG-integratie

Bij de samenstelling van de beleggingsportefeuille en de ontwikkeling van nieuwe beleggingsstrategieën houden rekening met klimaatverandering. Bijvoorbeeld door niet te investeren in bedrijven die zich onvoldoende inzetten om de doelstellingen van [het Klimaatakkoord van Parijs](#) te behalen en niet in beleggingen waarvoor de klimaatrisico's groot zijn. Zo investeren we niet in de 20% slechtst scorende bedrijven in de benchmark op het gebied van klimaat in koolstofintensieve sectoren.

Ook worden bedrijven uitgesloten die een significant deel van hun omzet behalen uit activiteiten gerelateerd aan thermische steenkool. Dit betekent, dat we niet beleggen in bedrijven die 30% of meer van hun omzet behalen uit de productie van thermische steenkool. Ook wordt niet belegd in bedrijven die 30% of meer van hun omzet halen uit energieopwekking met thermische steenkool.

Naarmate de kwaliteit en beschikbaarheid van data over de impact van bedrijfsactiviteiten op klimaatverandering toeneemt, verwachten we de klimaatscreenings te kunnen aanscherpen. Bij de aanpak van het thema klimaat zijn [het Klimaatakkoord van Parijs](#), [het Nederlandse Klimaatakkoord](#) en het TCFD-raamwerk ([Task Force Climate-related Financial Disclosure](#)) leidend. Dit is een raamwerk van de internationale werkgroep TCFD, die informatie aan beleggers verstrekt over wat bedrijven doen om de risico's van klimaatverandering te beperken.

Biodiversiteit

Bij het tegengaan van klimaatverandering heeft het thema biodiversiteit ook een plek in ons engagementprogramma. We spreken dan over onderwerpen als het tegengaan van ontbossing, het beschermen van natuurlijke hulpbronnen, en de transitie van vleesconsumptie naar plantaardige eiwitalternatieven.

Er worden gesprekken gevoerd met bedrijven uit de chemie-, voedsel-, en retailsector. Van deze sectoren is bekend dat zij vaak een negatieve impact hebben op natuur en biodiversiteit, maar tegelijkertijd sterk afhankelijk

zijn van de ecosystemen die de natuur levert. Door deze bedrijven aan te moedigen om de negatieve impact van hun activiteiten in kaart te brengen en te verminderen, willen we bijdragen aan een leefbare wereld. En bovendien de bedrijfsrisico's van verlies aan natuur- en biodiversiteit mitigeren.

In het engagementprogramma biodiversiteit vragen we bedrijven om doelstellingen en transparante rapportage omtrent biodiversiteit, in lijn met de doelstellingen die zijn vastgesteld in het [Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework](#). Dit raamwerk is in december 2022 tijdens de vijftiende bijeenkomst van [de Conferentie van de Partijen](#) van [het Verdrag inzake Biologische Diversiteit](#) aangenomen. Het raamwerk heeft tot doel om tegen 2050 een wereld te creëren die in harmonie leeft met de natuur, met vier doelen voor 2050 en 23 doelstellingen voor 2030.

De afgelopen jaren vonden er veel ontwikkelingen plaats op het gebied van rapportage en zetten van standaarden voor biodiversiteit. Zo maken we ook gebruik van een raamwerk van de TCFD werkgroep, het [Taskforce on Nature-related Financial Disclosures](#) raamwerk. Daarnaast gebruiken we zogeheten 'science-based targets for nature'. Dit zijn op de wetenschap gebaseerde doelstellingen om bedrijven te laten versnellen in hun verduurzaming. Beide raamwerken bieden handvatten voor bedrijven om rapportage op biodiversiteit te verbeteren, waardoor we de voortgang bij bedrijven beter kunnen monitoren.

4.6 Uitvoering arbeidsrechten en mensenrechten

Actief aandeelhouderschap

We beschouwen actief aandeelhouderschap als een belangrijk instrument bij het aanpakken van arbeidsrechten en mensenrechten. Via actief aandeelhouderschap zetten we ons in voor vrijheid van vakvereniging en het recht op collectieve onderhandelingen, maar ook voor het uitbannen van elke vorm van gedwongen arbeid, kinderarbeid en arbeidsdiscriminatie.

Daarnaast blijven we bedrijven vragen om te rapporteren over de impact van de eigen activiteiten op mensenrechten in de regio en rekening te houden met de belangen van omwonende gemeenschappen. Tenslotte zijn de uitbetaling van een leefbaar loon of inkomen en de bescherming van privacy en dataveiligheid belangrijke onderwerpen. Bij de aanpak van dit thema zijn de [UN Guiding Principles on Business and Human Rights](#), de [OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen](#) en [de conventies van de Internationale Labour Organization](#) belangrijke standaarden waaraan bedrijven worden getoetst.

Dialogprogramma Leefbaar Loon

Omdat wij onze ambities ten aanzien van verantwoord beleggen willen laten aansluiten bij de achterban van werknemers en werkgevers in de sectoren van Bpf MITT, leggen wij in het dialogprogramma nadruk op een goede naleving van arbeids- en mensenrechten in de textielsector.

Definitie van Leefbaar Loon

Volgens de definitie van de [International Labour Organisation](#) is Leefbaar loon het minimum inkomen dat een werknemer nodig heeft om in zijn basisbehoeften te voorzien én in die van zijn familie, inclusief vrij te besteden inkomen. Dit zou verdiend moeten worden in reguliere werktijden, dus uitgezonderd overwerk.

Op het thema Leefbaar Loon in de textielsector is Bpf MITT daarom, via fiduciair manager MN, een grote en ambitieuze samenwerking gestart. Het onderwerp Leefbaar Loon is een onderwerp dat gezien de achterban van ons pensioenfonds en gezien de grote risico's die het niet-uitbetalen van een leefbaar loon met zich meebrengt, een heel belangrijke prioriteit voor ons beleid voor verantwoord beleggen. Bpf MITT is ondersteuner van het [Platform Living Wage Financials](#). De leden binnen dit Platform spreken met ondernemingen in de textielindustrie, maar ook

met ondernemingen in de agrarische sector en retailsector, over het belang van de uitbetaling van een leefbaar loon. Ook wordt er elk jaar voor elk van deze ondernemingen een uitgebreide scoring gemaakt op hun voortgang. Voor meer informatie verwijzen we naar de website van het Platform, <http://www.livingwage.nl>.

Doel van het dialoogprogramma Leefbaar Loon

Het dialoogprogramma Leefbaar Loon stelt zich ten doel de uitbetaling van leefbaar loon te bewerkstelligen in sectoren waarin veel handmatig werk plaatsvindt en waar de uitbetaling van lonen tekort schiet.

Specifiek stelt het dialoogprogramma ten doel dat bedrijven volgens [de Guiding Principles van de Verenigde Naties](#) prioriteitstelling, visie, definitie en beleid hebben op uitbetaling van leefbaar loon. Vervolgens moeten ondernemingen de juiste processen, methoden van monitoren, rapportage, samenwerkingsverbanden en transparantie bewerkstelligen op dit thema om te zorgen voor implementatie van leefbaar loon in hun keten. De bedrijven moeten voortgang laten zien om dit te implementeren in hun bedrijfsvoering.

Relevantie van het dialoogprogramma

Samenvattend is de urgentie van dit dialoogprogramma onder te verdelen in de volgende argumenten:

1. Het niet-betalen van een leefbaar loon is een urgent en veelvoorkomend probleem in de sectoren textiel, de agrarische sector, en de retailsector;
2. Het niet-betalen van een leefbaar loon schendt arbeids- en mensenrechten;
3. Minimumloonwetgeving is niet afdoende, omdat er in landen waar bedrijven produceren óf geen adequate wetgeving of uitoefening van wetgeving is, óf het wettelijke minimumloon niet als leefbaar loon kan worden bestempeld;
4. Leefbaar loon wordt gezien als een recht dat bijdraagt aan andere mensenrechten omdat het positieve effecten heeft op andere levens- en werkomstandigheden (bijvoorbeeld het tegengaan van kinderarbeid, schoolgaan van kinderen);
5. De focus op dit thema stelt Bpf MITT in staat bedrijven zeer specifiek te vragen naar duurzame inkooppraktijken, sociale dialoog, de verantwoordelijkheid die het bedrijf voelt voor omgeving en werknemers, en andere ESG-risico's en kansen;
6. Uit onderzoek blijkt dat bedrijven die op sociale aspecten van ESG beter scoren, vaak een betere lange termijn outlook hebben doordat zij beter in staat zijn zich aan te passen aan wijzigingen in de productieketen.

Uitsluitingen en ESG-integratie

Met betrekking tot arbeidstransitie wordt bij de selectie van bedrijven voor de aandelenportefeuille extra nadruk gelegd op gezonde en veilige arbeidsomstandigheden en de bescherming van mensenrechten en arbeidsrechten in ondernemingen hun toeleveringsketens. Daarnaast beleggen we niet in ondernemingen die in handen zijn van een overheid die niet democratisch is, of als corrupt wordt gezien.

Mensenrechten in conflictgebieden

In conflictgebieden is het risico op schendingen van mensenrechten en internationaal humanitair recht hoger. Daarom past Bpf MITT verhoogde due diligence toe volgens de OESO-richtlijnen en de UNGP's. Onze fiduciair manager MN gebruikt externe data om deze gebieden te vinden en te prioriteren op basis van hun ernst. Bedrijven die daar actief zijn worden opgezocht via publieke bronnen zoals NGO-rapporten en VN-databases. Als informatie beschikbaar is, beoordeelt MN hoe een bedrijf aan het conflict is gekoppeld, hoe groot die betrokkenheid is en wat de mogelijke impact kan zijn.

Bpf MITT wil negatieve impact van beleggingen in conflictgebieden zoveel mogelijk voorkomen of, waar dit niet mogelijk is, beperken. Hiervoor worden verschillende maatregelen ingezet. Zo sluit Bpf MITT gesanctioneerde

overheden uit en wordt niet belegd in controversiële wapens. Daarnaast beoordeelt MN landen op punten zoals democratie en bedrijven op hun beleid rond mensenrechten, geweld en conflict. Ook vraagt MN bij de selectie en monitoring van vermogensbeheerders om commitment aan de OESO-richtlijnen en UNGP's. Als er ondanks deze maatregelen toch bedrijven in conflictgebieden in de portefeuille zitten, gaat MN actief met geprioriteerde bedrijven in gesprek.

4.7 Uitvoering beloning en belasting

Actief aandeelhouderschap

Via ons stemrecht oefenen wij invloed uit op het beloningsbeleid van ondernemingen. Bij stemmingen over dit beleid beoordelen wij in hoeverre de beloning is gekoppeld aan zowel de bedrijfsresultaten als individuele prestaties. Daarnaast kijken we of er een formele en transparante procedure is voor de vaststelling van het beloningsbeleid. Tot slot vinden wij het belangrijk dat bestuurders geen invloed hebben op de bepaling van hun eigen beloning.

MN is namens Bpf MITT aangesloten bij Eumedion, een samenwerkingsverband van institutionele beleggers die gezamenlijk toezicht houden op ondernemingen met een Nederlandse beursnotering. Het toezicht richt zich allereerst op het bevorderen van goed ondernemingsbestuur, en strekt zich uit tot alle kwesties die voor een goede bedrijfsvoering op lange termijn belangrijk zijn. Zo wordt van ondernemingen verwacht dat zij een redelijk beloningsbeleid en transparant belastingbeleid voeren.

Concreet betekent dit:

- Voor belasting: We verzoeken bedrijven om de door VNO-NCW opgestelde [Tax Governance Code](#) te ondertekenen en toe te passen, en hun belastingbetalingen per land te specificeren.
- Voor beloning: We verwachten dat ondernemingen een beloningsbeleid voeren dat niet leidt tot excessieve beloningen en dat risicovol gedrag niet aanmoedigt. Beloningen moeten in verhouding staan tot de prestaties en maatschappelijke rol van de onderneming.

Uitsluitingen en ESG-integratie

Transparantie over het belastingbeleid en de aansluiting van het beloningsbeleid bij de prestaties van het bedrijf — en hoe dit zich verhoudt tot vergelijkbare ondernemingen — zijn belangrijke onderdelen van de ESG-beoordeling van MSCI. Deze beoordeling gebruiken wij bij de samenstelling van onze aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille (zie hoofdstuk 4.2).

4.8 Transparantie over verantwoord beleggen

Wij vinden het belangrijk om transparant te zijn over de keuzes die we maken bij onze beleggingen. Dat we helder zijn over onze afwegingen en doelstellingen bij verantwoord beleggen en over de resultaten als we bedrijven aanspreken op hun negatieve impact op milieu, mens en bestuur, en als we stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.

We zijn ons bewust dat die transparantie in het belang van onze deelnemer is en dat de gekozen vorm van transparantie in verhouding moet staan tot de tijdsbesteding en kosten.

In onze MVB-jaarrapportage en op onze website leggen we aan onze deelnemers en andere belanghebbenden verantwoording af over het door ons gevoerde beleid, inclusief de resultaten van due diligence. Zo geven wij onder andere informatie over de volgende onderwerpen:

- de manier waarop ESG-thema's worden meegenomen in onze beleggingsbeslissingen;
- de door ons gehanteerde uitsluitingen;
- de resultaten van engagementgesprekken die wij met bedrijven hebben gevoerd en beslissingen die zijn genomen indien engagement niet tot de gewenste resultaten heeft geleid; en
- ons stemgedrag

Tevens publiceren we [de lijst van bedrijven](#) waarmee MN namens ons in dialoog is.

Surveys

We vinden het belangrijk de prestaties op het vlak van verantwoord beleggen te beoordelen in relatie tot andere pensioenfondsen en institutionele beleggers. Daarom nemen we deel aan de surveys van [de Principles for Responsible Investment](#) en [de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling](#).

5 Slotwoord

Wij zetten ons in voor een financieel goed pensioen en een leefbare en duurzame wereld waarin onze deelnemers leven en met pensioen gaan. Daarom willen we verantwoord beleggen en streven we naar een goed financieel én maatschappelijk rendement van onze beleggingen. We willen de een negatieve impact van onze beleggingen op milieu, mens en bestuur (ESG) voorkomen en waar mogelijk een positieve impact hebben. Over onze afwegingen en over de resultaten van activiteiten willen we transparant zijn.

In het bijzonder richten we ons op klimaatverandering en arbeidsrechten en mensenrechten. Er zijn landen, bedrijven en sectoren waarvan we het onverantwoord vinden om in te beleggen. Die sluiten we uit. Ook gaan we de dialoog aan met bedrijven als we vinden dat zij onvoldoende rekening houden met milieu, mens en bestuur.